

ORVOSNAK KEVÉS, IPAROSNAK SOK – A VIZSGÁZOTT FOGÁSZOK ÚJRA-ÚJRAÉLEDESEI

BATHÓ GÁBOR

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. BATHÓ GÁBOR

A HUN-REN-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
EGYÜTTMŰKÖDŐ KUTATÓJA

ADJUNKTUS

(NKE ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR,
ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI
TANSZÉK)

BATHO.GABOR@UNI-NKE.HU

2024. június 3.

A II. világháború pusztítása, illetve a háborút követő helyreállítás számos elrendezendő kérdést vetett fel. Ezek közül az egyik, amely bár fontos, – elismerem – nem a legfontosabbak közül való, a fogorvosok helyzetének, illetve a fogorvosi ellátás jelentős hiányosságainak minél hamarabbi rendezése volt.

A II. világháborút megelőző utolsó békeévben a Magyarországon működő fogorvosok száma közel 2100 volt;¹ összehasonlításképpen 2019-ben ez a szám majdnem 7200, 2020-ban pedig megközelítőleg 6600 volt. A népességszámbeli eltéréseket korrigálva is jól látható a különbség: ma nagyjából 1800-2000 fő jut egy fogorvosra, ez az arány a háború előtt 4300 fő/fogorvos. Hogy a számoknak értelme is legyen: a WHO 1980-

as, máig sztenderdnek számító iránymutatása szerint a fogorvosi ellátás akkor számít jónak, ha egy orvosra legfeljebb 2000 beteg jut.²

A háborút követően azonban a fogorvosok száma drámaian visszaesett, nagyjából 1000 fogorvos végezte el a teljes magyar népesség fogászati ellátását (a fenti arányszámban kifejezve egy orvosra körülbelül 9000 beteg jutott). Ekkor egy fogorvos kiképzése igen hosszú időt vett igénybe, mivel mindenkinek, aki fogorvos akart lenni, először az általánosorvosképzést kellett elvégeznie, majd hároméves gyakorlatot kellett szereznie és szakvizsgát tennie mivel ebben az időben még nem volt elkülönült egyetemi fogorvosképzés. Látható, hogy ebben a rendben a fogorvosok

égető hiányának problémája rövidtávon nem volt megoldható. A problémát tovább fokozta az is, hogy az épülő szocialista rendszerben a széleskörű társadalombiztosítás lehetővé tette az ingyenes fogászati ellátást, amely természetszerűleg magával hozta a több ellátás, így a több orvos iránti igényt is. Ilyen feltételek mellett a fogorvosok háború előtti száma sem lett volna messze elégséges.

A helyzet méregfogának kihúzására született meg a 12.170/1948. Korm. számú rendelet az egyes fogművesek (fogtechnikusok) vizsgára bocsátásának szabályozása tárgyában.³ Ez az „eszköz” nem volt újdonság a magyar fogászat történetében. A vizsgázott fogászok fogtechnikusok voltak, akik jogosultak voltak fogorvosi ellátást végezni bizonyos korlátok között. Ez a lehetőség bár rövidtávon megoldást jelentett a fogorvosok hiányára, de magában hordozta azokat a problémákat, amelyek a szabályozás rendkívüliségéből, kivételességéből eredtek: hiszen nem orvosok láttak el orvosi feladatot. A továbbiakban azokat a lépéseket mutatom be, amelyek egyenesen ehhez az 1948-as megoldáshoz vezettek.

Az egyes szakmák közötti átjárhatóság lehetősége, illetve az egyes képzettségek birtokában végezhető tevékenységek meghatározása a fogászat körül a XIX. század második felétől folyamatosan fennálló és rendezendő kérdés volt. Az 1880-as években a vita a foghúzásban jelentős gyakorlatot szerzett és szakértelemmel rendelkező borbélyok és az egyetemi végzettséggel és szakmai tapasztalattal rendelkező fogorvosok között állt fenn.⁴ A fővárosi lakosság számára sok orvos állt rendelkezésre, azonban ők a szegény lakosság számára kevésbé voltak elérhetők.

Vizsgázott fogász oklevél.

Mi, a 6/1959. (X. 24.) Eü. M. számú rendelet 7. §-a alapján szervezett fogászképesítő vizsgabizottság elnöke és jegyzője bizonyítjuk, hogy .....
....., aki született .....
19..... év ..... hó ..... napján (anyja neve: .....
.....) a fogászképző tanfolyamot szabályszerűen elvégezte, és a fogászképesítő vizsgát a mai napon sikerrel letette.

Nevezett vizsgázott fogász a jelen oklevél kiállításától számított 5 éven belül ezen oklevél alapján csak közszolgálati állást vállalhat és ilyen állásra is kizárólag az Egészségügyi Minisztérium által kijelölt helységben alkalmazható.

Kelt, Budapesten, 19..... év ..... hó ..... napján.

vizsgabizottság jegyzője.

vizsgabizottság elnöke.

Vidéken pedig állandó volt az orvoshiány. E problémák megoldására nyújtott volna lehetőséget, ha a borbélyok számára is megnyitják az ún. foggyógyászati tanfolyamokon való részvétel lehetőségét, és ennek elvégzését követően mint végzett fogászok, fogorvosi oklevéllel rendelkeztek volna. A gyakorlatba formailag nem, de tartalmilag ez a megoldás került be. A közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk szerinti egészségügyi hatóságok a felmerült szükséghez mérten, az arra képes és gyakorlattal rendelkező személyeknek foghúzások elvégzésére vonatkozó külön engedélyt adhattak ki. A fogorvosok növekvő száma mellett 1897-ben a belügyminiszter körrendeletben⁵ határozott úgy, hogy az ilyen engedélyek kiadása továbbra is lehetséges, de csak jelentős kielégítetlen szükség, orvos, sebész rendelkezésre nem állása esetén, kivételesen.

A valójában - főleg vidéken - továbbra is kis számban és valószínűleg drágán működő fogorvosok problémájára a fogtechnikusok, másként fogművesek álltak elő egy logikus, praktikus, de illegális megoldással. Szakmájuk és képesítésük határait túllépve fogtömésekkel és foghúzásokkal, valamint más, orvosi hatáskörbe tartozó fogászati kezelésekkal is foglalkoztak – a hiányzó orvosok szolgáltatásait pótlandó. Erre a helyzetre reagált 1911-ben a belügyminiszter. A törvényhatóságoknak címzett körrendeletében⁶ a belügyminiszter elismerte, hogy a fogorvosok hiánya miatt a kényszerű szükséglet természetesen vezetett oda, hogy a betegek a fogművesekhez fordultak, a fogművesek pedig – jogellenesen – ajánlották szolgálataikat. Ezzel közszükségletet elégítettek ki. A körrendelet indoklása szerint a

fogorvosok száma 1911-re a szükséges mértékre emelkedett, így a fogtechnikusok tevékenysége a „szükség törvényt bont” hivatkozással nem volt folytatható. Tekintettel arra azonban, hogy a fogtechnikusok olyan közszükségletet láttak el, amelyet az állam nem tudott, a belügyminiszter a minisztertanács jóváhagyásával⁷ méltányos tartalmú szabályrendelet kibocsátásáról határozott. Eszerint mindazok a fogtechnikusok, akik továbbra is szeretnék fogászati műveleteket, például húzást vagy tömést végezni, vizsgát kell tenniük. Ennek érdekében két vizsgahelyen, Budapesten és Kolozsvárott két-két vizsgabizottság alakult. Ezzel megszületett a vizsgázott fogászok kategóriája. Egyrészt ez gyors megoldást jelentett az alacsony fogorvoslétszámmra általában. Másrészt a fogászati ellátás biztosítottágának egyenlőtlén elosztásán is segített, hiszen azon a területen volt értelme a fogtechnikusnak vizsgázott fogásszá válnia, ahol hosszú időn keresztül nem volt vagy nem volt elég fogorvos. Így a fogorvosok területi pótlása is természetesen megoldódott.

Ez a szabályrendelet persze a fogtechnikusok által végzett illegális fogászati ellátások problémáját nem oldotta meg; hiába tette ezt általában kihágás a belügyminiszteri szabályozás. 1923-ban a vizsgázott fogászok országos szövetsége azt kérte a népjóléti minisztertől, hogy akadályozza meg, hogy a „fogműves iparosok fogorvosi működés ürügye alatt kuruzslást végezzenek, mert ők csak a fogorvos vagy a vizsgázott fogász rendelkezésére készíthetnek fogműveket, de fogorvoslásra nem jogosultak.”⁸

Ezek a lépések vezettek oda, hogy 1948-ban a kormány a fennálló helyzet rendezésére lehetővé tette, hogy a rendelet

kibocsátását követő fél éven belül legfeljebb 120 fogtechnikusból vizsgázott fogász váljon. Ez bár rövidtávon segítség, de a jelentős fogorvoshiányra nem lehetett megoldás. A hosszútávú megoldás a Pázmány Péter Tudományegyetemből 1951-ben kiválással létrehozott Budapesti Orvostudományi Egyetemen 1952-ben megindult fogorvosképzés volt, amelynek egyik garanciális feltétele volt az 1955-ben létrehozott Fogorvostudományi Kar.

Ezzel együtt az 1956. évi forradalom, illetve a forradalmat követő emigrációs hullám a fogorvosok száma szempontjából hasonló helyzetet eredményezett, mint amelyre a II. világháborút követően a kormányzat a vizsgázott fogász intézményének felújításával válaszolt. Az új, hasonló körülmények mellett a válasz ugyanaz lett. 1959-ben az egészségügyi miniszter lehetővé tette, hogy 150 fogtechnikusból vizsgázott fogász váljék.⁹ Ezúttal azonban nemcsak a vizsgát írták elő, hanem meghatározták a munkahelyül szolgáló települést is, ahol legalább 5 évig kellett a fogásznak dolgoznia.

A vizsgázott fogászok képzése az 1970-es évek elején állt le, de még a kétezres évek elején is voltak működő vizsgázott fogászok.

Hivatkozások:

- ¹ Szabó Imre: Néhány gondolat képzésünk üteméről és a fogorvosi létszámról. Fogorvosi Szemle, 82. évf. 11. sz. 327. p.
- ² Kivovics Péter-Székelyhidi Éva-Németh Orsolya: A magyarországi fogorvoslást érintő és befolyásoló adatok változásának tendenciái. Dental Hírek, XXVI. évf. 2022/1. sz. 48-49. p.
- ³ Magyar Közlöny. Rendeletek Tára. 274. sz. (1948. december 14.) 1. p.

- ⁴ Erre lásd pl.: Sz. N.: A borbélyok és fodrászok budapesti orsz. értekezlete. Alföldi Iparlap, 6. évf. 45. sz. (1887. november 6.) 6. p.
- ⁵ A m. kir. belügyminiszter 1897. évi 114.530/1896. szám körrendelete valamennyi törvényhatósághoz foghúzás gyakorlásának törvényes minősítéssel nem bíró egyének részére való kivételes megengedése tárgyában. Rendeletek Tára, 1897. Budapest, Pesti, 1897. 20-21. p.
- ⁶ A m. kir. belügyminiszter 1911. évi 112.026/VII-a. szám körrendelete valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez a fogművesek (fogtechnikusok) működési köréről. Rendeletek Tára, 1911. Budapest, Pesti, 1911. 890-892. p.
- ⁷ MNL OL K27 1911. szeptember 8. 36. napirendi pont
- ⁸ Sz. N.: Államilag vizsgázott fogászok és fogműves iparosok. Magyarország, 30. évf. 73. sz. (1923. március 30.) 4. p.
- ⁹ 6/1959. (X. 24.) EüM rendelet a fogásképző tanfolyam szervezéséről

Képek forrása:

1. oldal: 1. számú melléklet a 6/1959. (X. 24.) EüM rendelethez. Forrás: Jogkódex. https://jogkodex.hu/jsz/1959_6_eum_rendelet_8588308